

Ocena sytuacji w kraju tuż przed wybuchem wojny na Ukrainie

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W okresie od mniej więcej połowy 2017 aż do połowy 2020 roku mieliśmy do czynienia z utrzymywaniem się wyjątkowo dobrych nastrojów społecznych, kiedy to więcej dorosłych Polaków miało poczucie, że sytuacja w kraju zmierza w dobrym kierunku, niż że jest odwrotnie. Badania CBOS z września 2019 roku pokazują, że deklarowane wówczas zadowolenie z sytuacji w kraju wynikało przede wszystkim z poprawy warunków materialnych, rosnących płac, dobrej sytuacji na rynku pracy i sytuacji gospodarczej w ogóle, a także z funkcjonujących programów społecznych. Po raz ostatni więcej zadowolonych niż niezadowolonych z rozwoju sytuacji w kraju odnotowaliśmy w sierpniu 2020 roku (45% wobec 38%). Kolejne miesiące, naznaczone pandemią i ograniczeniami z nią związanymi, przyniosły spadek nastrojów. Gwałtowne pogorszenie ocen sytuacji w kraju rejestrowaliśmy w drugiej połowie października 2020 roku, po wyroku Trybunału Konstytucyjnego zaostrażającego przepisy antyaborcyjne. Z kolei w drugiej połowie 2021 roku mogliśmy obserwować stopniowy spadek zadowolenia z sytuacji w kraju.

W związku z tym w naszym lutowym badaniu, realizowanym jeszcze przed rosyjską inwazją na Ukrainę, choć już w cieniu zagrożenia wojną, zapytaliśmy respondentów, dlaczego – ich zdaniem – sytuacja w kraju zmierza w dobrym lub złym kierunku¹. Ankietowani odpowiadali na pytanie otwarte, samodzielnie formułując swoje wypowiedzi. Ich deklaracje pokazują, że opinie o sytuacji w kraju (zarówno pozytywne, jak i negatywne) są bardzo silnie powiązane z ocenami rządzących.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (382) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 31 stycznia do 10 lutego 2022 roku na próbie liczącej 1065 osób (w tym: 52,7% metodą CAPI, 30,3% – CATI i 17,0% – CAWI).

Badanie zostało zrealizowane przed inwazją Rosji na Ukrainę.

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

Osoby zadowolone z biegu spraw w kraju wskazywały przede wszystkim na dobrą sytuację społeczno-gospodarczą i politykę rządu w tym zakresie. Najczęściej mówiono ogólnie o poprawiających się warunkach życia, lepszej sytuacji bytowej ludzi (*dlatego że jest ludziom lepiej, niż było; bo wiem, jak było kiedyś, a teraz jest trochę lepiej pod względem dobrobytu; łatwe życie, nie ma emigracji*). Chwalono politykę socjalną rządu i ogólnie prospołeczne motywy jego działania (*bogaci mają dobrze, a biednych wspomagają; dobre świadczenia socjalne; dają pieniądze; rząd troszczy się o społeczeństwo; biedniejsi czują się zauważeni; w porównaniu z tym, co było, jest lepiej dla zwykłych ludzi; dlatego że ten rząd dba o ludzi, a nie o mafie; potrzebujący otrzymują pomoc*). Wśród beneficjentów polityki rządu najczęściej wymieniano emerytów, którzy mogą liczyć na wyższe świadczenia, 13 i 14 emeryturę, darmowe leki (*mam względnie dobrą emeryturę, jest waloryzowana; dbają o seniorów i zadowolony jestem z emerytury*). Zauważano również poprawę sytuacji rodzin i starania rządzących mające na celu zwiększenie przyrostu naturalnego (*dzięki 500+ dzieci mają chleb; dbanie o dietność*). Ponadto zwracano uwagę na dobrą sytuację na rynku pracy (*jest praca dla każdego, jest zapotrzebowanie na pracowników*) i dobrą sytuację gospodarczą w ogóle (*kraj dobrze rozwija się gospodarczo, wsparcie finansowe dla przedsiębiorców*). Dostrzegano również wzrost wynagrodzeń (*podnoszą wypłaty, coś się dzieje; poprawiła się płaca*). Sporadycznie chwalono rząd za Polski Ład (*Polski Ład to bardzo duże wsparcie dla Polaków*) i politykę antyinflacyjną, której skutkiem są obniżki cen. Niekiedy wspomniano o działaniach rządu adresowanych do ludzi młodych (*ulgi podatkowe*).

Zdecydowanie rzadziej niż na sytuację społeczno-gospodarczą wskazywano na inne aspekty sytuacji w kraju. Mówiono m.in. o patriotyzmie rządzących, ich działaniu dla dobra Polski, trosce o polskie interesy (*chcą utrzymać zasady: Bóg, Honor, Ojczyzna, bez tego dalej nie ma co; patriotyzm, chodzi o Polskę, żeby majątek nie był wysprzedawany obcokrajowcom*), odpowiednio prowadzonej polityce zagranicznej, służącej wzmocnieniu międzynarodowej pozycji Polski i suwerenności naszego kraju (*Polska staje się bardziej samodzielnym państwem*). Niekiedy ogólnie zauważano, że w Polsce spokojnie się żyje, jest bezpiecznie (*sądzę to z opinii innych zza granicy, którzy przyjeżdżają i nam zazdroszczą spokoju, bezpieczeństwa*). Ponadto wskazywano na ustępowanie pandemii, skuteczną walkę z koronawirusem, m.in. poprzez szczepienia, sporadycznie wyrażano także zadowolenie z funkcjonowania opieki zdrowotnej (*najgorsza pandemia powoli się kończy; przeszliśmy okres pandemii w porównaniu z innymi krajami najbardziej zadawalająco*).

Sporo osób ogólnie mówiło o dobrej sytuacji w kraju (*idziemy do przodu; dla mnie wszystko idzie tak, jak trzeba; jest lepiej niż kiedyś; a dlatego że Polska zaczyna się po tylu latach rozwijać*). Podkreślano poparcie dla rządu i jego polityki (*rząd się stara, wierzę obecnej władzy; naprawia po innych; podoba mi się sposób sprawowania rządów*).

CBOS

Uzasadnienia dobrych ocen sytuacji w kraju

N=248

Ogólnie

Ogólnie – rozwój Polski, idziemy do przodu, wszystko się polepszyło, korzystne zmiany	12%
Poparcie dla rządu i PiS, dobre rządy, odpowiedni ludzie przy władzy – ogólnie	11%

Sytuacja społeczno-gospodarcza

Poprawa warunków życia, lepiej się żyje	17%
Polityka społeczna, troska o ludzi, dbają o ludzi	16%
Poprawa sytuacji seniorów, wyższe emerytury; 13 i 14, darmowe lekarstwa	15%
Polityka rodzinna i pronatalistyczna, poprawa sytuacji rodzin	10%
Dobra sytuacja na rynku pracy, jest praca dla każdego	7%
Dobra sytuacja gospodarcza, dobra polityka gospodarcza, wsparcie przedsiębiorców	5%
Wyższe zarobki, wzrost płac	5%
Troska o młodych, ulgi podatkowe dla młodych	1%
Tarcza antyinflacyjna, obniżki cen	1%
Polski Ład	1%

Inne aspekty sytuacji w kraju

Spokój	3%
Patriotyzm, obóz rządzący dba o dobro Polski – ogólnie i szczegółowo, np. nie wyprzedają majątku narodowego	3%
Polityka zagraniczna, dbają o pozycję Polski w świecie	2%
Walka z Covidem – koniec pandemii, szczepienia	2%
Funkcjonowanie opieki zdrowotnej	1%
Bezpieczeństwo w kraju	1%

Inne	3%
Brak uzasadnienia	3%
Negatywne i ambiwalentne opinie o sytuacji w kraju	3%
Trudno powiedzieć	7%

Na sytuację społeczno-gospodarczą przede wszystkim powoływały się osoby zadowolone z rozwoju sytuacji w kraju, ale także oceniający ją negatywnie. Źródłem niepokoju była głównie inflacja (*bo jest drożyzna, nie można zarobić kasy na spokojne życie; stale rosnące koszty życia; wszystko drogie, opłaty mieszkaniowe, żywność; ogrom podwyżek na wszystko*). Krytyczne głosy dotyczyły Polskiego Ładu, zamieszania towarzyszącego jego wprowadzaniu, ale też wzrostu obciążeń podatkowych dla części podatników (*bałagan z Polskim Ładem – nikt tego nie ogarnia; duża reforma podatkowa została wprowadzona nieudolnie; sytuacja podatkowa jest całkowicie niejasna, osoby wprowadzające przepisy same nie wiedzą, jak to interpretować; ucisk podatkowy klasy średniej*). W związku m.in. ze zmianami podatkowymi, a także pandemią i wzrostem cen wyrażano niepokój dotyczący sytuacji firm i kondycji polskiej gospodarki (*kryzys wywołany przez lockdown; gospodarka upada, a ludzie zaczynają zamykać swoje firmy; likwidowanie przedsiębiorczości; podwyżki kosztów pracy, paliw, podatków, składki ZUS i zdrowotnej, gazu i energii uderzają w przedsiębiorców; zamyka się duża liczba małych biznesów w mojej okolicy i wzrastają ceny usług tych, które walczą o przetrwanie na rynku*). Rządzący byli krytykowani za „rozdawnictwo”, zbyt hojne programy socjalne, które nie skłaniają do podejmowania pracy i nie sprzyjają rozwojowi kraju (*zdarza się, że niepracujący mają się lepiej niż pracujący; za dużo jest rozdawania pieniędzy i ludziom nie chce się pracować; promowanie nierobów; zbyt duże środki przeznaczane są na cele socjalne zamiast wspierania gospodarki i przedsiębiorców*). Mówiono także niekiedy o niegospodarności rządzących, których polityka prowadzi do zadłużania kraju (*tragiczne zarządzanie środkami publicznymi, ukryty dług publiczny; gospodarczo jak za Gierka*). W kontekście inflacji wskazywano na niskie zarobki (*ponieważ życie jest coraz droższe, a wynagrodzenie niskie i nieadekwatne do wysokości rachunków i opłat*), sporadycznie także na zbyt niskie emerytury (*niskie emerytury plus topniejące oszczędności*). Ogólnie mówiono o pogarszających się warunkach życia i wzroście ubóstwa (*ludzie żyją biedniej i trudno się żyje; obawiam się, że za moment nawet na chleb nie będzie; rosnące ubóstwo niektórych grup*). Ponadto wspomniano niekiedy o trudnościach ze znalezieniem pracy (*nie ma pracy w okolicy*), braku perspektyw dla młodych (*dużo młodych osób wyjeżdża, bo są słabe szanse na godne życie*), wzroście stóp procentowych i – w konsekwencji – oprocentowania kredytów (*kredyty w górę*), złej sytuacji w rolnictwie, m.in. wysokich kosztach produkcji, w tym cenach nawozów (*rolnictwo przestaje być opłacalne*).

Wśród innych konkretnych spraw budzących zaniepokojenie wymieniano trwającą pandemię, przy czym część osób wyrażała zastrzeżenia do polityki rządu w tym zakresie (*obostrzenia i decyzje podejmowane przez rząd nie mają nic wspólnego z zapewnieniem ludziom bezpieczeństwa ochrony przed Covid; wprowadzenie segregacji sanitarnej*). Sporo głosów krytyki dotyczyło polityki zagranicznej Polski, a w dużej mierze działań naszego kraju na forum Unii Europejskiej (*dyplomacja w naszym kraju jest fatalna, konflikt z UE i jej instytucjami; zła polityka zagraniczna polegająca na skłócaniu Polski z innymi krajami; wypychanie Polski z UE*). Dodatkowo odczuwane było już zagrożenie wojną ze strony Rosji, a nadal pewien niepokój budziła sytuacja na granicy polsko-białoruskiej (*napięcie wojenne ze strony Rosji wobec Ukrainy stale rośnie, a rząd macha szabelką i pokazuje gest postanki Lichockiej większości naszych sąsiadów*). Ponadto krytycznie oceniano działanie systemu opieki zdrowotnej, podkreślając niedostateczną dostępność usług medycznych; rzadziej negatywne oceny odnosiły się do funkcjonowania systemu edukacji (*zupełnie rozwalone jest szkolnictwo, a służby zdrowia właściwie już nie ma*). Pojawiały się także, formułowane na ogólnym poziomie, krytyczne oceny klasy politycznej,

braku porozumienia, kłótni politycznych i partyjnych (*nic nie robią, tylko się kłócą*). Dodatkowo rządzącym zarzucano pogłębianie podziałów politycznych, polaryzowanie społeczeństwa (*doprowadza się do sporów pomiędzy obywatelami*). Mówiono też niekiedy, bez konkretnych uzasadnień, o złych nastrojach społecznych, niepewności jutra (*zła atmosfera*). Sporadycznie nawiązywano do ograniczenia dostępu do legalnej aborcji (*obawy co do zajścia w ciążę*).

Znacząca część wypowiedzi odnosiła się do postrzeganych nadużyć władzy. W działaniach rządzących dostrzegano zagrożenie dla demokracji i praworządności, mówiono zatem o łamaniu konstytucji, naruszaniu trójpodziału władz i ograniczaniu wolności obywatelskich (*naruszenie standardów demokratycznego państwa prawa; niszczenie wymiaru sprawiedliwości; wracamy do komuny, rząd stoi nierządem; zdemontowane „bezpieczniki” systemu demokratycznego; dążenie do ograniczenia swobód obywatelskich*). Mówiono o aferach, głównie o sprawie Pegasusa (*afery w rządzie i brak wyciągania konsekwencji*), korupcji, zawłaszczaniu państwa (*zbyt duże wpływy grup interesów państwowych i niepaństwowych, żądza władzy*), arogancji władzy, propagandzie i kontroli mediów (*kłamstwa, propaganda i manipulacja faktami; propaganda jak za PRLu*).

Dużo osób ogólnie krytykowało rządzących i podejmowane przez nich działania, zarzucając im niekompetencję, nieudolność (*władza nie zdaje egzaminu; rządzący powinni zostać zmienieni; rząd nie ma koncepcji na nasz kraj w okresie długofalowym i gasi jedynie „pożary”; nietrafione działania rządzących; nasz rząd to kpina, za każdy ich błąd przyjdzie nam zapłacić*).

Ponadto ogólnie mówiono o złej sytuacji w kraju (*wszystko się psuje; wszystko, co się dzieje, jest nie do przyjęcia*) oraz narzekano na chaos i bałagan (*wszystko postawione na głowie*).

CBOS

Uzasadnienia złych ocen sytuacji w kraju

N=612

Ogólnie

Złe rządy, niekompetencja, nieudolność rządzących	19%
Ogólnie – wszystko idzie w złym kierunku	5%
Ogólnie – nieporządek, chaos, bałagan	3%

Sytuacja społeczno-gospodarcza

Inflacja, wzrost cen – ogólnie i konkretnie: wzrost cen żywności, prądu, paliw itd.	43%
Polski Ład i zmiany w podatkach – wzrost obciążeń dla obywateli, zamieszanie	9%
Pogorszenie sytuacji gospodarczej, upadek firm	9%
Rozdawnictwo, zbyt hojne programy socjalne	7%
Brak podwyżek zarobków, niskie zarobki	4%
Pogorszenie sytuacji materialnej, wzrost ubóstwa, ciężko się żyje	3%
Bezrobocie, trudności ze znalezieniem pracy	2%
Zadłużenie kraju, niegospodarność	2%
Brak perspektyw dla młodych	2%
Pogorszenie sytuacji seniorów, niskie emerytury	1%
Wzrost stóp procentowych, wzrost oprocentowania kredytów	1%
Zła sytuacja w rolnictwie	1%

Inne aspekty sytuacji w kraju

Pandemia, zła polityka rządu wobec pandemii, segregacja sanitarna	8%
Niewłaściwa polityka zagraniczna: słaba dyplomacja, skłócenie z sąsiadami, konflikt z UE i jej instytucjami	5%
Pogłębianie podziałów społecznych, polaryzacja społeczeństwa	3%
Funkcjonowanie opieki zdrowotnej, ograniczony dostęp do usług medycznych	3%
Zagrożenie wojną, brak bezpieczeństwa państwa	3%
Złe nastroje społeczne, zła atmosfera, niepewność jutra	2%
Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej	2%
Awantury partyjne, kłótnie, brak porozumienia politycznego – ogólnie	2%
Funkcjonowanie systemu edukacji	1%
Ograniczenie dostępu do legalnej aborcji	1%

Nadużycia władzy

Zagrożenia dla zasad demokracji i praworządności: autorytaryzm, łamanie konstytucji, naruszanie trójpodziału władz, ograniczanie wolności	6%
Afery, sprawa Pegasusa, afera podsłuchowa	2%
Korupcja, nepotyzm, zawłaszczanie państwa, prywatyzacja	1%
Inne nadużycia władzy: arogancja, brak pokory, kłamstwa, propaganda, kontrola mediów	2%

Inne konkretne sprawy	2%
Brak uzasadnienia	3%
Trudno powiedzieć	4%

Tuż przed wybuchem wojny na Ukrainie Polaków absorbowwały przede wszystkim kwestie dotyczące gospodarki i materialnych warunków życia. Osoby zadowolone z rozwoju sytuacji w kraju najczęściej zauważały poprawę poziomu życia, doceniały politykę społeczną rządu i jego troskę o zwykłych ludzi. Wśród grup, które najbardziej skorzystały w ostatnim okresie, wymieniano emerytów oraz rodziny z dziećmi. Z kolei osoby niezadowolone z biegu spraw w kraju narzekały przede wszystkim na wzrost cen. Stosunkowo często krytykowano zmiany podatkowe wprowadzone w ramach Polskiego Ładu i zamieszanie z tym związane oraz wyrażano obawy przed pogorszeniem sytuacji gospodarczej.

Opracowała

Beata Roguska